

20. BASKI

can
çagdas

1982

NOBEL
EDEBİYAT
ODULU

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

ŞİLİ'DE GİZLİCE

MIGUEL LITTÍN'İN
SERÜVENİ

Çeviri: İLKNUR ÖZDEMİR

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
ŞİLİ'DE GİZLİCE
MIGUEL LITTÍN'İN SERÜVENİ

Can Çağdaş

Şili'de Gizlice Miguel Littin'in Serüveni, Gabriel García Márquez

Çeviri: İlknur Özdemir

La aventura de Miguel Littin clandestino en Chile

© 1986, Gabriel García Márquez ve Gabriel García Márquez vârisleri

© 1996, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1996

20. basım: Mart 2023, İstanbul

Bu kitabın 20. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: İMAK Basım Yayın Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi

Akçaburgaz Mah. 137. Sokak. No: 12

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-2541-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
ŞİLİ'DE GİZLİCE
MIGUEL LITTÍN'İN SERÜVENİ

ANLATI

1982 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Çeviri
İlknur Özdemir

♥can

Gabriel García Márquez'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başkan Babamızın Sonbaharı, 1982

Bir Kayıp Denizci, 1982

Kırmızı Pazartesi, 1982

Şer Saati, 1983

Yaprak Fırtınası, 1983

Yüzyıllık Yalnızlık, 1984

Kolera Günlerinde Aşk, 1989

Labirentindeki General, 1990

Albaya Mektup Yok, 1991

İyi Kalpli Eréndira, 1991

Hanım Ana'nın Cenaze Töreni, 1992

On İki Gezici Öykü, 1993

Aşk ve Öbür Cinler, 1994

Bir Kaçırılma Öyküsü, 1996

Anlatmak İçin Yaşamak, 2005

Benim Hüzünlü Orosularım, 2005

Mavi Köpeğin Gözleri, 2011

Doğu Avrupa'da Yolculuk, 2016

Öyküler, 2021

Yüzyılın Skandalı: Gazete ve dergi metinleri (1950-1984), 2021

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ, 1928'de Kolombiya'nın Aracataca kentinde doğdu. Hukuk ve gazetecilik öğrenimini yarım bıraktı. 1940'lardan başlayarak uzun yıllar gazetecilik yaptı. Yine aynı yıllarda öykü yazmaya başladı. Yayımlanan ilk önemli yapıtı, *Yaprak Fırtınası*'ydi. *Albaya Mektup Yok*, ülkesi uğruna savaşarak yaptığı hizmetlerin karşılıksız kaldığını anlayan bir subay eskisinin öyküsüydü. Bunu *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni* (1962) ve *Şer Saati* (1962) izledi. García Márquez, en tanınmış romanı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı (1967), Meksika'ya ilk gidişinde yazdı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki bir bölümden esinlenerek yazdığı öykülerini *İyi Kalpli Eréndira* (1972) adlı kitapta toplayan yazar, daha sonra birbiri ardı sıra *Mavi Köpeğin Gözleri*'ni (1972), *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı (1975), *Kırmızı Pazartesi*'yi (1981), *Kolera Günlerinde Aşk*'ı (1985), Simón Bolívar'ın yaşamının son aylarını konu edinen *Labirentindeki General*'i (1989), anılarını kaleme aldığı *Anlatmak İçin Yaşamak*'ı (2002) yayımladı. García Márquez, 1982'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. 2014'te Meksika'da seksen yedi yaşında öldü.

İLKNUR ÖZDEMİR, İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun oldu. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çeviri yaptı. Çevirilerinden bazıları; Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanlışlıklar Kitabı, Kehanet Gecesi, New York Üçlemesi*; Bruno Schulz: *Tarçın Dükkânları*, J.M. Coetzee: *Utancı, Petersburg'lu Usta*; Heinrich Böll: *İrlanda Güncesi*; Michael Cunningham: *Saatler*; Arundhati Roy: *Küçük Şeylerin Tanrısı*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Stefan Zweig: *Amok Koşucusu, Günlükler, Yakan Sır, Korku, Mecburiyet*; Ian McE-

wan: *Cumartesi, Sahilde, Benim Gibi Makineler*; Ingeborg Bachmann-Paul Celan: *Kalp Zamani*; Max Frisch: *Stiller, Montauk*; John Banville: *Mrs. Osmond*; Hermann Hesse: *Klingsor'un Son Yazı*; Virginia Woolf: *Mrs. Dalloway, Kendine Ait Bir Oda, Dalgalar, Orlando, Deniz Feneri, Perde Arası*; Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni*; Franz Kafka: *Şato, Ceza Sömürgesi, Dava, Milena'ya Mektuplar, Dönüşüm*; Michael Ondaatje: *Savaş Işığ*; Toni Morrison: *Katran Bebek*; John Updike: *Bech Döndü*; Hanif Kureishi: *Gün Boyu Gece Yarısı*. Ayrıca *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabıyla *Nereden Çıktı Bu Çocuk* isimli bir çocuk romanı vardır.

İçindekiler

Sunuş	11
1. Şili’de gizlice	15
2. İlk şaşkınlık: Kentin görkemi	27
3. Geride kalanlar da sürgünde sayılır.....	41
4. Santiago’nun beş ana noktası	53
5. Katedralin önünde alevler içinde bir adam	65
6. Hiç ölmeyecek iki ölü: Allende ve Neruda.....	78
7. Polis av peşinde: Çember daralıyor	88
8. Dikkat: Her şeyi anlatmaya hazır bir general var	101
9. Kendi annem bile beni tanımıyor	112
10. Polisin yardımıyla mutlu son	128
Sondayış.....	143

Sunuş

Şilili sinema yönetmeni Miguel Littín, 1985 yılı başlarında, kılık ve kimlik değiştirerek Şili’de altı hafta geçirdi; Littín’in adı, ülkeye dönmeleri kesinlikle yasaklanmış beş bin sürgünün adının bulunduğu listede yer alıyordu. Littín Şili’deyken, on iki yıldır askerî diktatörlükle yönetilen ülkesinin, içinde bulunduğu durumu ortaya koyan otuz bin metreyi aşkın film çekti. Şili’ye sahte bir pasaportla girmişti. Makyaj ustaları yüzünü değiştirmişlerdi, başarılı bir Uruguaylı işadamı gibi giyinmişti, öyle de konuşuyordu. Yeraltı direniş örgütlerinin koruması altındaki Littín, ülkeyi baştan başa dolaştı, bu arada Avrupa’dan gelen üç film ekibini (bunlar Şili’ye çeşitli filmler çekmek üzere yasal yoldan girmişlerdi), ayrıca Şilili genç direnişçilerden oluşan altı değişik film ekibini de yönetti. Bu ekipler Başkan Pinochet’in özel çalışma odasında bile çekim yaptılar. Bu çalışmaların sonunda, televizyon için dört saatlik bir film ve şu sıralarda dünya sinemalarında gösterime girmek üzere olan iki saatlik bir sinema filmi ortaya çıktı.

1986 yılı başlarında, Madrid’de, Miguel Littín bana neler yaptığını ve bunları nasıl yaptığını anlattığında, çektiği filmin gerisinde bir başka film daha olduğunu, ama bu filmin büyük olasılıkla asla çekilmeyeceğini fark ettim. Böylece Littín bir hafta sürecek yorucu bir sorgulamaya katlanmayı kabul etti. Onunla yaptığım ve teypte tam on sekiz saat tutan röportaj, o insanın serüveninin tamamını, bütün mesleki ve siyasi yönleriyle birlikte içermektedir; ben bu röportajı kısaltıp on bölüme indirdim. Bu olaya karışanlardan bazıları hâlâ Şili’de yaşa-

dığından, onları korumak amacıyla kimi adlar değiştirilmiş, bulunulan çevrelerin çoğu da farklı tanıtılmıştır. Littin'in öyküsünü birinci tekil kişi olarak aktarmayı uygun gördüm, bunu yapmaktaki amacım bu öykünün kişisel –ve kimi zaman da mahrem– niteliğini korumaktı; bununla birlikte hiçbir çarpıcı ekleme yapmadım ya da anlatımda gösterişçiliğe kaçmadım. Ortaya çıkan metnin üslubu elbette ki benim üslubumdur; çünkü, özellikle de 600 sayfaya yakın bir metni 150 sayfanın altına indirmesi gerekince, bir yazar asla bir başkasının diliyle seslenemez okura. Bununla birlikte, özgün anlatımdaki şili'ye özgü deyimlerini kullanmaya ve anlatıcının düşünce tarzından –bu düşünce tarzı her zaman benimkiyle denk düşmese de– ayrılmamaya gayret ettim.

Yapısı ve sunma yöntemi açısından, bu anlatım bir röportajdır. Ama yine de röportajdan öte bir şeydir: İlk baştaki –ve de başarılı bir biçimde gerçekleştirilen– amacı, askerî rejimin barındırdığı tehlikelerle dalga geçen bir film çekmek olan, ama gerçekte bu başlangıç amacından kesinlikle çok daha yürek burkan ve dokunaklı bir biçimde sonuçlanan bir serüvenin duygusal açıdan yeniden biçimlendirilip sunuluşudur. Littin'in kendisi, "Bu, hayatımın en kahramanca eylemi olmayabilir, ama en onurlu eylemi olduğu kesin," demişti. Evet, öyleydi, bu olayın büyüklüğünün de burada yattığına inanıyorum.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Ülkemde yenilgiye uğrayan
kara kaptan,
gururlu kanatların
son dalganın, ölüm dalgasının
üstünde süzölsün.

PABLO NERUDA,
“Gezgin Albatrosa Övgü”

1

Şili'de gizlice

Ladeco Havayolları'nın, Paraguay'ın Asunción Havaalanı'ndan kalkan 115 sefer sayılı uçağı bir saatlik gecikmeyle Santiago'nun Pudahuel Havaalanı'na inmek üzereydi. Yedi bin metre yükseklikten bakınca, sol tarafımızda kalan Aconcagua Dağları, ay ışığı altında göğe uzanan çelik bir çıkıntı gibi duruyordu. Uçak, hiç de becerikli sayılmayacak bir hareketle sol kanadının üzerine yattı, iç parçalayıcı metal gıcırıtları arasında yeniden doğruldu, kangurular gibi üç kez zıpladıktan sonra aceleyle alana indi. Ben, Hernán'dan olma, Cristina'dan doğma sinema yönetmeni Miguel Littín, on iki yılımı sürgünde geçirdikten sonra ülkeme dönüyordum; dönüyordum ama, kendi içimde hâlâ sürgündüm, bunun nedeni de yurduma sahte bir kimlikle, sahte bir pasaportla, hatta sahte bir eşle geliyor olmamdı. Yüzüm ve dış görünüşüm, makyaj ve farklı giysilerle öylesine değişikliğe uğramıştı ki, birkaç gün sonra karşılaşacağım yakın arkadaşlarım, güpegündüz bile tanıyamayacaklardı beni.

Dünya üzerinde sırrımı bilen pek az kişi vardı, bunlardan biri uçakta yanımda oturuyordu. Genç ve güzel bir eylemci olan Elena, Şili'de üyesi olduğu direniş örgütü tarafından, yeraltı örgütüyle benim aramdaki bağlantıyı sağlamak, gizli ilişkiler kurmak, en uygun buluşma

yerlerini saptamak, operasyonun gelişmesini değerlendirmek, buluşmaları ayarlamak ve güvenliğimizi sağlamakla görevlendirilmişti. Avrupa'da yaşamasına karşın, bunun gibi siyasal görevlerle sık sık Şili'ye gidiyordu. Polisin beni ele geçirmesi, ortadan yok olmam ya da programda bulunan ve önceden saptanmış bağlantıları kurmamam halinde, uluslararası kamuoyunu ayağa kaldırmak için benim Şili'de bulunduğum haberini yayacaktı. Kimliklerimizde, evli olduğumuz gözükme de birbirini seven Madridli evli bir çift rolünde yedi havaalanına uğramış, dünyanın yarısını dolaşmıştık. Bununla birlikte, yolculuğumuzun Rio de Janeiro'dan kalkıp Paraguay'a uğrayarak yaptığımız bu son bölümünde; uçakta ayrı oturmaya ve inerken birer yabancı gibi davranmaya karar vermiştik. Şili havaalanında pasaport kontrolündeki güvenlik önlemleri çok sıkı olursa benim oracıkta ele geçmemden korkuyorduk. Bu durumda Elena gümrükten tek başına geçecek ve yeraltı örgütüne durumu haber verecekti. Güvenlikten foyamız ortaya çıkmadan geçerse, havaalanının çıkışında yeniden birbirini seven çift numarasına dönecektik.

Kâğıt üzerinde düşüncemiz oldukça basit görünüyordu, ama iş uygulamaya gelince tehlikeli olduğu ortaya çıktı. Planımız, General Augusto Pinochet'nin işbaşına gelişinden bu yana geçen on iki yılın sonunda Şili'nin gitgide umarsızlaşan durumunu gösteren bir belgeseli gizlice çekmekti. Bu filmi çekme düşüncesini yıllarca kafamdan söküp atamamıştım. Yurdumun bende kalan imgesi, duyduğum özlemin sisleri arasında görünmez olmuştu. Benim anımsadığım Şili yoktu artık; bir film yapımcısının yitik bir ülkeyi yeniden keşfetmesinin en güvenilir yolu, geri dönüp o ülkeyi içeriden filme almasıdır. 1983 yılında, Şili hükümeti ülkeye geri dönmesine izin verilen sürgünlerin listesini açıklamaya başlayınca, film

çekme hayalim iyice güçlendi. Ne var ki açıklanan listelerin hiçbirinde benim adım yoktu. Daha sonra, Şili hükümeti, yurda dönmesine kesinlikle izin verilmeyenlerin adları bulunan beş bin kişilik listeyi açıkladığında, hayalimin yerini derin bir umutsuzluk aldı: Benim adım da o listedeydi. Şili'ye yasadışı yoldan girme planı, neredeyse rastlantıyla ve beklenmedik bir anda gerçekleşmeye başladığında, ben film çekme hayalimden vazgeçeli iki yıldan fazla olmuştu.

1984 yılının sonbaharında, karım Ely ve üç çocuğumla birlikte bir sinema filmi çekmek üzere Bask bölgesindeki San Sebastián kentine yerleşmiştim; ancak, filmciliğin yazılmamış tarihindeki birçok film gibi bu film de, çekimin başlamasına bir hafta kala, yapımcılar tarafından iptal edildi. Kendimi birden işsiz güçsüz bulunca aklıma yeniden Şili'yle ilgili bir film çekme düşüncesi geldi. Bir gece yerel lokantalardan birinde yemek yerken bu düşüncemden birkaç dostuma söz ettim. Düşüncem masada ilgiyle karşılandı, üzerinde konuşuldu; ilginin nedeni, yalnızca konunun apaçık siyasal yönü değil, aynı zamanda her birimizin Pinochet'yi aptal yerine koymak için yanıp tutuşmamızdı. Ama görünüşe bakılırsa, bu düşünceye, sürgündeki birinin çılginca bir fantezisi olmaktan öte bir önem veren yoktu. Ne var ki o eski kentin ıssız sokaklarından geçerek eve dönerken, masada otururken hemen hemen hiç konuşmamış olan İtalyan yapımcı Luciano Balducci, rasgele tutarmış gibi kolumdan tuttu, beni bir kenara çekti.

“Senin işine yarayacak adam,” dedi, “Paris'te seni bekliyor.” Doğruydum da. İşime yarayacak olan adam, Şili direniş örgütünde yüksek düzeyde biriydi; onun planının benimkinden farkı yalnızca önemsiz birkaç ayrıntıydı. Bundan birkaç ay sonra, bu işe hevesli Balducci'nin de katılımıyla Paris'in cıvılcıvılcı bir kahvesinde yaptığımız

dört saatlik bir konuşma, hayallerle dolu uykusuz sürgün gecelerim boyunca en ufak ayrıntısına varıncaya dek tasarladığım bir fanteziyi gerçeğe dönüştürmeye yetti.

Atılacak ilk adım, üç film ekibini Şili'ye götürmekti: Ekiplerden biri İtalyan olacaktı, biri Fransız, biri de karışık milliyetli, ama kimlikler Hollanda'dan verilmiş olacaktı. Her şey yasal yoldan ve dürüstçe yapılmalıydı. Ekibin her üyesi, Şili'ye yasal kimlikle ve önceden alınmış izin belgeleriyle girecek, sonra da kendi elçiliğiyle bağlantı kuracaktı. Bir kadın gazetecinin başkanlığındaki İtalyan ekibinin bahanesi, Şili'deki İtalyan göçmenler, özellikle de Moneda Sarayı'nın mimarı Joaquino Toesca üzerine bir belgesel film hazırlamaktı. Fransız ekibinin, Şili'nin coğrafyası üzerine ekolojik bir film yapma izni olacaktı. Üçüncü ekipse yakın zamandaki depremleri incelemek üzere Şili'ye gelmiş olacaktı. Filmcilerden hiçbiri öteki ekiplerin varlığını bilmeyecekti. Film çekimlerinin gerçek amacını ve sahne gerisinde asıl yönetmenin ben olduğumu ekip başları dışında bilen olmayacaktı; ekip başlarının her biri kendi alanında saygın bir profesyonel ve siyasal geçmişe sahip biri olacak, nasıl bir tehlikeye atıldığını açık seçik bilecekti. Her ekibin geldiği ülkeye yaptığım kısa birer ziyaretle bu durumu ayarlamıştım. Ben Şili'ye vardığımda, her üç film ekibi de ellerinde resmî izin belgeleri ve geçerli sözleşmelerle oraya daha önceden gelmiş, talimat bekliyorlardı, film çekimine başlamaya hazırdılar. İşin en kolay yanı buydu.

Bir başka kişiye dönüşmenin dramı

İşin en güç yanı bir başka kimliğe bürünmekti; bu iş, benim düşüncüğünden çok daha güç oldu. Kimlik değiştirmek isteyen kişi, sürekli bir savaşım içindedir; ken-

dimiz olarak kalmak istediğimizden, değişmek için ne kadar kararlı olsak da kendi kararlılığımıza karşı çıkmaktan vazgeçmeyiz. Benim çektiğim en büyük güçlük, sandığı gibi öğrenme işlemi değil, hem bedenem hem de davranışlarım açısından değişikliğe karşı bilinçdışı bir direniş göstermemdi. O güne dek sahip olageldiğim kimlikten vazgeçme düşüncesini kabullenmeli ve daha önce de beni ülkemden ayrılmaya zorlamış olan baskıcı polis kuşkusunu uyandırmayacak derecede değişip başka, farklı adama dönüşmeliydim. Dostlarım bile beni tanıyamamalıydı. Şili'den gönderilen ve ülkeye gizlice girme eylemlerinde uzman olan bir kişinin yönetiminde iki psikolog ve bir film makyaj ustası, kendim olarak kalma yolundaki içgüdüsel kararlılığımı bıkip usanmadan karşı koyarak üç haftadan daha kısa bir sürede mucizeyi gerçekleştirdiler.

İlk olarak sakalımın yok edilmesi gerekiyordu. Ama bu iş öyle tıraş olmayla filan bitmiyordu. Sakalım bana bir kişilik vermişti, şimdi bu kişilikten kurtulmalıyım. İlk kez sakal uzattığımda çok gençtim, daha ilk filmimi bile çevirmemiştim; o günden bu yana sakalımı birkaç kez kestğim olduysa da, film çekerken asla sakalsız olmamıştım. Sanki sakalım sinema yönetmeni kimliğimin ayrılmaz bir parçasıydı. Bütün amcalarımın sakallı olması, kuşkusuz sakalın benim gözümdeki çekiciliğini artırmıştı. Birkaç yıl önce Meksika'dayken sakalımı kesmiştim, ama yeni yüzümü ne kendime ne de dostlarımla aileme kabul ettirebilmişim. Hepsi de karşılarında bir sahtekâr varmış duygusuna kapılmışlardı; ancak ben birkaç hafta boyunca her gün tıraş olmayı sürdürdüm, sakalsız olarak daha genç göründüğümü düşünüyordum. Sorunu çözümlen küçük kızım Catalina oldu.

“Sakalsız daha genç duruyorsun,” dedi bana, “ama daha çirkin oluyorsun.”

Eđitmenlerim sakalımı azar azar kırdılar, her seferinde de görünüşüm ve kişiliğim üzerinde nasıl bir etki olduğunu gözlediler, sonunda sakalımın tamamı kesildi. Ancak aynaya bakacak cesareti bulmam birkaç gün sürdü.

Bundan sonra sıra, saçıma geldi. Saçımın kömür karası rengini Yunanlı annemle Filistinli babama borçluyum, saçımın vaktinden önce dökülmesi özelliği de babamdan geçmiş bana. Makyaj ustalarının yaptığı ilk iş, saçımı açık kestane rengine boyamak oldu. Saçımı değişik biçimlerde taramaya çalıştıktan sonra, doğaya karşı gelmemeye karar verdiler. İlk başta tasarladıkları gibi, kafamın kelini örtmek yerine daha da genişlettiler, saçımı dümdüz arkaya taramakla yetinmediler, yılların başlattığını cımbızla tamamladılar.

İnsanın yüzüne belli belirsiz dokunmanın, yüz yapısını nasıl da değiştirdiğine inanmak gerçekten güç. O günlerdeki kadar kilolu olmadığım zamanlarda bile yüzüm hep yusuvarlaktır benim; ama kaşlarımın uçları cımbızla alındıktan sonra yüzüm uzamış gibi oldu. Bu değişiklik, görünüşüme daha Doğulu bir hava verdi; daha doğrusu, hangi soydan geldiğim düşünülürse, görünüşüm kökenime uygun olmuştu da denebilir.

Son aşama, numaralı gözlüktü. Onu taktığım ilk günlerde korkunç bir başağrısı çektim. Ama zamanla hem gözlerimin biçimini hem bakışlarımı değiştirdi bu gözlük. Haftalarca süren sıkı bir perhizden sonra tam on kilo verdim; böylece bedensel değişimim tamamlanmış oldu.

Bedensel dönüşümüm kolaydı, ama dikkatimi adamakıllı toplamamı gerektiriyordu, çünkü bu dönüşümle aynı zamanda toplumsal sınıfımı da değiştirmiş oluyordum. Her zaman giydiğim blucin ve deri ceket yerine en iyi İngiliz kumaşından yapılmı takım elbiselere, ısmarlamı gömleklere, süet ayakkabılara ve çiçekli İtalyan kra-

vatlarına alışmam gerekiyordu. Şili taşrasına özgü kaba şivem yerine varlıklı bir Uruguaylının ahenkli konuşmasını benimsemeliydim; yeni kimliğime en uygun düşen, Uruguay vatandaşlığıydı. Farklı bir biçimde gülmeyi, yavaş yürümeyi, konuşurken söylediklerimi vurgulamak için ellerimi kullanmayı öğrenmeliydim. Kısacası, her zamanki umursamaz, topluma ters düşen sinema yönetmeni olmaktan çıkacak, dünyada olmayı en son istediğim kimliğe bürünecektim: kendini beğenmiş bir burjuvaya ya da Şili’de denildiği gibi bir *momio*’ya.¹

Gülersen kendini ölmüş bil!

Bir yandan bir başkasına dönüşme işlemim sürerken öte yandan da Paris’in on altıncı bölgesindeki bir konakta Elena’yla birlikte yaşamayı öğreniyordum. Orada hayatımda ilk kez benden başka birinin hazırladığı bir programa uygun hareket ettim, on kilo verip yetmiş yedi kiloya düşmemi sağlayacak bir diyet uyguladım. Kaldığım yer benim evim değildi, daha önce oturduğum evlerin hiçbirine de benzemiyordu. Ne var ki gelecekte olası çelişkilere engel olmak için bu konakla ilgili birtakım anılar bulup çıkarmam gerekiyordu. Yaşadığım en tuhaf olaylardan biridir bu, çünkü Elena’nın çok çekici biri olduğunu ve baş başa kaldığımızda daha da çekici olabileceğini fark etmiş olmama karşın onunla asla birlikte yaşayamayacağımı anlamıştım. Elena uzmanlar tarafından profesyonel deneyimi ve siyasal kimliği nedeniyle seçilmişti, benim doğaçlama yeteneğime kesinlikle hoşgörü göstermeyecek, dizginleri asla gevşetmeyecekti. Bir sinema yönetmeni olarak bundan pek hoşlanmadım. Daha sonra, her şey

1. Mumya. (Ç.N.)

iyi sonuçlandıktan sonra, ona haksızlık etmiş olduğumu anlayacaktım. Çünkü hiç farkında olmadan, ikimizin de büründüğü kimliğe bakarak hüküm vermişim onun hakkında. O tuhaf olayı şimdi aklıma getirdiğimde, bizimkinin çağdaş bir evliliğin mükemmel bir taklidi olup olmadığını düşünürüm hep; aynı çatı altında olmaya kesinlikle katlanamıyorduk ikimiz de.

Elena'nın kimlik sorunu yoktu. Şilili olmasına karşın ülkesinde kaldığı yılların toplamı on beşi geçmiyordu. Ne sürgündeydi ne de dünyanın herhangi bir yerinde polis tarafından aranıyor, bu yüzden ülkeye girmesinde sorun yoktu. Çeşitli ülkelerde birçok önemli siyasal görevde bulunan Elena'ya kendi ülkesinde gizlice film çekme düşüncesi çok çekici gelmişti. Sorunu olan bendim. Uruguaylı olduğumu öne sürmek demek, kendi kişiliğimden çok farklı bir başka kişiliği benimsemek zorunda olmak ve hiç tanımadığım bir ülkede kendime bir geçmiş uydurmak demektir. Bununla birlikte, bana tanınan süre henüz dolmadan sahte adımla çağrıldığımda hemen tepki vermeyi öğrenmişim, Montevideo kenti konusunda en olmadık soruları bile yanıtlamayı beceriyordum. Eve dönmek için kaç numaralı otobüse binmem gerektiğini biliyordum, hatta Avenida Italiana'da 11 numaralı lisede birlikte okuduğum arkadaşlarımla ilgili eski anıları bile anlatabiliyordum; bu okul eczaneden iki sokak ötede, yeni açılan bir süpermarketten de bir sokak aşağıdaydı. Kaçınmam gereken tek şey gülmekti, çünkü öyle kendime özgü bir gülüşüm vardı ki, ne kadar kılık değiştirmiş olursam olayım kendimi hemen ele verirdim. Bunu benim aklıma iyice sokmak için, kimlik değişimimden sorumlu olan kişi, sesine olabildiğince ürkütücü bir ton vererek, "Gülersen kendini ölmüş bil!" dedi. Neyse ki uluslararası alanda başarılı bir işadamının asık suratlı olmasında yadırganacak bir taraf yoktu.

1973 yılında, iriyarı, siyah saçlı, sakallı bir sinema yönetmeni, askerî darbenin hemen ardından Şili'den kaçtı. On iki yıl sonra, zayıflamış, saçlarının rengi açılmış, sakalını kesmiş olarak geri döndü; sahte bir pasaportla, sahte bir ad, sahte bir geçmiş ve sahte bir eşle.

Bu öykü, Pinochet yönetimi altındaki Şili'de hayatın nasıl olduğunu gerçek boyutlarıyla dünyanın gözleri önüne sermek uğruna özgürlüğünü tehlikeye atarak Şili'ye gizlice giren Miguel Littín'in öyküsüdür. Ünlü yazar Gabriel García Márquez, Miguel Littín'le yaptığı tam on sekiz saatlik bir görüşmeden sonra bu öyküyü romanlarından tanıdığımız ustaca anlatımıyla kaleme aldı. Pinochet'nin Şili'sini, dışı cilalı, içi yozlaşan o diktatörlük yönetiminin gerçek yüzünü, bu yönetime karşı çıkan, kimi başarılı olan kimi de işkence gören, kaybolan sayısız Şililinin kahramanca direnişini, sürgünde yaşamının acısını derinden hisseden Littín'in serüvenini *Şili'de Gizlice* adı altında kitaplaştırdı.

#büyülügerçekçilik #sinema #askeridarbe #sahtekimlik #pinochet
#diktatörlük #şili #sıkıyönetim

 can

can yayinlari.com | | | | can yayinlari

antlab

ISBN 978-975-07-2541-8

9 789750 725418